

2a edició, desembre, 2005

Aquest llibre va guanyar el Premi al Llibre en valencià Millor Editat l'any 2004 concedit per la Generalitat Valenciana.

© Del text, 2004

Manel Joan i Arinyó

© D'aquesta edició, 2005

Perifèric Edicions

C. Sèquia de Montcada, 13

46470 Catarroja (València)

Tel. 609 426 131. Fax: 961 270 038

e-mail: periferic@hotmail.com

Disseny col·lecció: El gos pigall, SL

Correcció lingüística: Adolf Gisbert

Maquetació: José María de Gracia Bonache

Impressió: Romanyà-Valls

ISBN: 84-933260-7-0

Dipòsit legal: B-50.963-2005

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa, de cap manera ni per cap mitjà, sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, tret de les citacions en revistes, diaris o llibres si se n'esmenta la procedència.

10.193 Escuma de mar

Manel Joan i Arinyó

perifèric
edicions

La redacció d'aquest llibre va obtenir l'any 1995 un ajut a la creació literària atorgat per la Institució de les Lletres Catalanes.

Preàmbul

Avui en terres de França

—Allez hop! Allez hop! –Quatre senegalesos muntats a cavall i amb el sabre desembeinat ens van obligar a afegir-nos a la comitiva que comandaven.

Eren les nou del matí del 8 de febrer de 1939. La vespra, a poqueta nit, havia travessat la frontera francesa per la Jonquera. La vespra, per tant, quan vaig lliurar el meu fusell al gendarme que me'l demanà, vaig deixar de ser soldat de la República espanyola per convertir-me en refugiat de guerra.

Com que el camp del Voló l'havien habilitat més que res per a dones i xiquets, els meus companys i jo, uns deu o dotze en total, havíem dormit als afores del poble en els bancalets de les últimes cases.

—Allez hop! Allez hop! –Quan els senegalesos ens van abordar, érem a la porta d'un forn esperant caritat.

Carretera avant, de tot arreu sorgien refugiats i se'ns agregaven. A entrada de fosc, vam arribar a Sant Cebrià de la Marena i ja n'érem més de dos-cents. Sense perdre punt, ens van internar en un camp de concentració instal·lat a la platja. No tenia ni barracons per dormir i nosal-

tres mateixos vam improvisar tendes de campanya amb pals, filferros i les nostres mantes.

Hi vaig ser un mes. Un mes d'alimentació molt deficient, de diarrea, de sobresaturació humana i de milers i milers de polls que, com si també tingueren por del feixisme, ens havien acompanyat en l'exili.

Quant a la cerimònia de comiat, ja no pogué ser més lamentable: entre els senegalesos i els gendarmes ens van requisar totes les pertinences de valor.

La meua segona residència en terres de França va ser el camp de Barcarès, on ja hi havia barraques construïdes quan hi arribàrem. També, filferros punxeguts encerclant-ho tot i sentinelles senegalesos que ens impedien fugir. Continuàvem dormint en l'arena.

Els nous refugiats que hi aplegaven ens portaven notícies sobre la guerra: ja no hi havia res a fer. Alhora, en secretaria van posar a la nostra disposició uns impresos perquè, qui volguera, sol·licitara l'emigració a Amèrica. Jo en vaig ser un.

La fam ens feia estar de mal humor del matí a la nit. Ens en vam queixar als responsables del camp i aquests ens van replicar que ells no ens havien cridat. Per tant, si no hi estàvem contents, podíem tornar-nos-en per on havíem vingut. Ells mateixos es comprometien a aconseguir-nos un camió que ens traslladaria a la frontera. Per acabar-ho d'arreglar, a mitjan abril se'm declarà el paludisme i em vaig quedar sense forces.

Va ser a principis de juny quan em vaig assabentar que Josep i Manuel, els dos germans grans meus, eren al camp de Vernet. Els vaig escriure i ells em van respondre. En la carta em deien que podia demanar el trasllat al seu camp. Ho vaig fer així i aquell mateix mes m'hi vaig reunir.

A més de l'alegria pel reencontre, em va meravellar que

ja no discutiren de política, com feien sempre a casa. Josep era del PSOE; Manuel, anarquista. A mi, en canvi, no m'interessava gens el tema i tot sovint rebia les invectives de l'un i de l'altre quan es fartaven de barallar-se entre ells.

Als pocs dies ens vam assabentar d'una mala notícia: havien suprimit els vaixells a Amèrica per falta de mitjans econòmics.

El 15 d'agost els altaveus van anunciar que hàviem d'abandonar el camp perquè es disposaven a desmantellar-lo. Ens van oferir tres opcions: retornar a Espanya, allistar-nos a la Legió Estrangera o integrar-nos en les Compagnies de Treballadors. Vam elegir la tercera.

La nostra primera destinació va ser el campament de Septfonds, Torn-et-Garonne. Per si encara teníem algun dubte, ací ens acabàrem d'encertir de l'odi a mort que ens tenien molts francesos. «Rouges espagnols de merde!», era un dels qualificatius més amables que ens engaltaven, no debades la infame propaganda franquista havia arribat també en aquells encontorns!

Uns dies més tard van sol·licitar especialistes en metal·lúrgia. Josep s'hi va presentar i el destinaren a una factoria de Lille, prop de París. Manuel i jo vam patir una altra evacuació. Va ser en el mes de novembre i aquesta vegada ens van dur fins a Niederhasbach, Alsàcia, en vagons de transport de bestiar. Allí, la nostra tasca va consistir a construir barracons on pogueren ser curats els cavalls que portaven ferits del front, ja que havia esclatat la guerra contra Alemanya. Els militars francesos ens tractaven com a presoners de guerra. En un principi ens feien dormir en un paller. Contràriament, la població civil ens admetia cada vegada més i hi va haver companys meus que hi trobaren novia fins i tot.

Quan millor estàvem, vam rebre ordres urgents de traslladar-nos a Lorquín, a la vall de la Mosel·la. Tan bon punt hi vam aplegar, ens manaren que reconstruïrem un camp d'aviació bombardejat durant la Guerra Gran. Després vam haver d'edificar blocs per tota la comarca. Tant en una comesa com en l'altra ens feien treballar a un ritme frenètic, però això no era encara el pitjor. El pitjor era que l'exèrcit alemany empenyia de valent i jo estava mort de por per si en quèiem presoners i ens tornaven a Espanya.

El maig de 1940 vam sofrir una nova mobilització. Aquesta vegada ens van portar a Fanfenhofen perquè ens ocupàrem de la càrrega i descàrrega d'obusos en l'estació ferroviària, però ja no hi havia qui parara els alemanys.

—C'est fini la guerre! Partons chez nous... —Els soldats francesos celebraven la retirada gairebé com una victòria!

La població civil també fugia en desbandada. La nostra companyia va continuar unida perquè confiàvem que el capità francès sabia aconduir-nos fins a la zona no-ocupada, però prompte vam ser un batalló perdut travessant pobles deserts, amb les cases saquejades. Els marges de la carretera estaven plens d'objectes que la gent tirava per poder-se afanyar més.

Vam caminar onze dies i unes quantes nits, però no aconseguírem aplegar a la zona bona. Al contrari, estàvem encerclats per la motoritzada alemanya. El capaltard del 20 de juny de 1940 vam veure-hi passar molt a prop els seus tancs. Avançaven disparant com a mesura dissuasòria, però era una precaució baldera, ja que no tenien cap enemic que els fera front. Nosaltres ens vam amagar darrere uns rostolls i no ens van descobrir.

L'endemà de bon matí estava desficiós i vaig pujar fins a la carena d'aquell puig, on vaig ensopegar amb un sol-

dat alemany: uniforme verd, casc d'acer, dues bombes de pal en les botes, la pistola en la mà dreta i una bicicleta en l'esquerra. Vam creuar unes quantes frases sense entendre'ns i ell va continuar el seu camí. Jo el vaig seguir i als pocs minuts trobarem els meus companys. Ell va parlar amb el capità i li digué que no ens moguérem d'allí perquè de seguida vindrien a recollir-nos.

Tal dit, tal fet: cap a les nou del matí hi va arribar un jeep amb quatre soldats alemanys i un oficial. Aquest va preguntar pel nostre cap i, després de parlamentar-hi una estona, se'n van anar tots dos amb el cotxe, mentre que els soldats es feren càrrec de nosaltres. Oficialment, ja érem presoners de l'exèrcit alemany. Ens van concentrar durant un mes a l'estadi de Colmar, on no va passar cap dia sense que ens barallàrem amb els militars francesos, que tenien molt poca corretja. Per començar, els havíem de recordar a cada moment que ja no tenien cap autoritat sobre nosaltres. Després els vam ensenyar a ser bons presoners: en això els portàvem molts mesos d'avantatge! Cal afegir que vam subsistir-hi a base de pa negre i d'aigua, més el que ens tirava la població civil des de fora l'estadi.

Novament amuntonats en vagons de bestiar, vam ser traslladats a la caserna Bougenal, a Belfort. El trajecte va durar més de deu hores. Una vegada allí, les nostres condicions de vida van millorar extraordinàriament. A més de ben menjats, ens pagaven molt bon salari si anàvem a treballar. És a dir, no ens hi obligaven i, si ho desitjaves, podies quedar-te tot el dia gandulejant al quarter. Oh, i la gent ens donava de tot quan ens veia pel carrer. Aquests van ser, sens dubte, els millors dies del nostre exili a França.